

Balak: How Dreamworks gave Eddie Murphy a role to play in the Torah - History vs. Truth in the Torah

Bemidbar 22

When he arose in the morning, Balaam saddled his donkey and departed with the Moabite dignitaries. But God was incensed at his going; so an angel of the Lord placed himself in his way as an adversary. He was riding on his she-donkey, with his two servants alongside, when the donkey caught sight of the angel of the Lord standing in the way, with his drawn sword in his hand. The donkey swerved from the road and went into the fields; and Balaam beat the donkey to turn her back onto the road. The angel of the Lord then stationed himself in a lane between the vineyards, with a fence on either side. The donkey, seeing the angel of the Lord, pressed herself against the wall and squeezed Balaam's foot against the wall; so he beat her again. Once more the angel of the Lord moved forward and stationed himself on a spot so narrow that there was no room to swerve right or left. When the donkey now saw the angel of the Lord, she lay down under Balaam; and Balaam was furious and beat the donkey with his stick. Then the Lord opened the donkey's mouth, and she said to Balaam, "What have I done to you that you have beaten me these three times?" Balaam said to the donkey, "You have made a mockery of me! If I had a sword with me, I'd kill you." The donkey said to Balaam, "Look, I am the donkey that you have been riding all along until this day! Have I been in the habit of doing thus to you?" And he answered, "No." Then the Lord uncovered Balaam's eyes, and he saw the angel of the Lord standing in the way, his drawn sword in his hand; thereupon he bowed right down to the ground. The angel of the Lord said to him, "Why have you beaten your donkey these three times? It is I who came out as an adversary, for the errand is obnoxious to me. And when the donkey saw me, she shied away because of me those three times. If she had not shied away from me, you are the one I should have killed, while sparing her." Balaam said to the angel of the Lord, "I erred because I did not know that you were standing in my way. If you still disapprove, I will turn back." But the angel of the Lord said to Balaam, "Go with the men. But you must say nothing except what I tell you." So Balaam went on with Balak's dignitaries.

I. History

כלי יקר - ויפתח ה' את פי האתון. נראה שגם זה צורך שעה היה להראות לו כי הוא דומה לחמור זה שאין מטבעו לדבר ולכבודן של ישראל לבד פתח ה' את פיו. כך בלעם רק לפי שעה פתח ה' את פיו בנבואה לכבודן של ישראל ושלא יאמרו האומות אילו היה לנו נביאים חזרנו למוטב:

ספורנו - ויפתח ה' את פי האתון. נתן בה כח לדבר כענין ה' שפתי תפתח (תהלים נא, יז). וכל זה היה כדי שיתעורר בלעם לשוב בתשובה בזכרו כי מה' מענה לשון גם לבלתי מוכן כל שכן שיוכל להסירו מן המוכן כרצונו וכל זה כדי שלא יאבד איש כמוהו:

משך חכמה - הקדמונים נתפלאו על נס פתיחת פי האתון, מה תועליות היה בנס גדול כזה שנראה רק לעיני שרי בלק? והנראה, כי מה שחש השי"ת שלא יקלל בלעם - האם עקימת שפתיו הוה מעשה, אם הוא יתברך יברך, מה לנו כי יקלל?! והתירוץ האמיתי לדעתי, כי רצה השם להטיל אימתם של ישראל על כל מלכי הגויים, אשר לא יבואו לעורר קרב ברבבות אלפי ישראל. לכן בבלעם שהוא היה נכבד בכל הגויים ומלכותם, והיו שואלים פיו, ואחרי עצתו לא שינו, אם איש כמוהו יחזה נשגבות ממעלתם של ישראל, הלא לא יקום רוח באיש, ויהממו כל הגויים מפחדם ושאתם, וכאשר היה כן כאשר אמרה רחב... שאף שהיו אז דבוקים בשם יתברך, בכל זאת לא רצה השם שיערכו קרב, שהשטן מקטרג (בשעת סכנה - ירושלמי שבת ב, ועוד). וכמו שמצאנו בעמלק (במדבר כא, א), ובעי (יהושע ה). ועוד פן יפלו הנלחמים מבטחונם ויכשלו באמת. וזה היה עצה עמוקה מחכמת הבורא יתברך להפיל אימה על הגויים בדברי נביאם בלעם הקוסם. ולכן חשש השם פן יאמרו העמים כי בני ישראל שיחדו מכספם הון רב לבלעם כי יאמר עליהם חזיונות כאלה למען יפחדו מהם כל הגויים, ... לכן הראה השי"ת פליאה עצומה ענין האתון לפני כל שרי בלק רבים ונכבדים מאוד, ענין יוצא מגבול הטבעי, להראות כי השם או מלאך השם מדבר עם פיו, ומה שהוא אומר הוא אומר בדבר השי"ת, ויביא מזה תועליות הנרצה כמו שבארנו, והבן.

II. Truth

אבן עזרא - ויאמר הגאון, כי לא דברה האתון. ורב שמואל בן חפני תפסו. ורבי שמואל הספרדי בעל השירים חשב להציל הנתפס. ודע, כי אנשי שקול הדעת הוצרכו להוציא הדברים ממשמעם, כי אמרו שהשם לא יחדש אות בעולם לשנות המנהג שברא רק להצדיק נביאו. ולא אמרו אמת, כי הנה חנניה מישאל ועזריה נעשה להם אות, ולא היו נביאים.

שד"ל - האתון דברה אם לא? לא יבצר מהאל לעשות שתדבר, אבל לא היה אפשר שלא יחרד בלעם ושני נעריו חרדה גדולה עד מות, ולא היה אפשר שיהיה בו כח להשיב לה דבר! על כן יתכן שלא דברה כדבור של בני אדם, כי ותדבר אין כתוב כאן, אבל השמיעה בפיה קול יללה שהיה מובן ממנו מה עשיתי לך כי הכינתני, והוא בכעסו השיב לעומתה ואמר כאדם הצועק לבהמתו כי התעללת בי וכו', והיא חזרה וצעקה כאילו תאמר הלא אנכי אתנך וכו', אז נכמרו רחמיו עליה ואמר לא, כלומר אין דרך הבהמה הזאת להתעלל בי. והנה אמת כי ה' פתח את פי האתון, כי נערה באופן משונה מעט ממנהגה, אך לא היה הנס כל כך עד שיבהל בלעם. והנה ה' שפתי תפתח (תהלים נ"א:י"ז) אין ענינו דבור חוץ מן הטבע. גם קרוב הדבר שבלעם היה מתפאר בהבנת קולות העופות והחיות, ע"כ כשמע קולה פתר דבריה והשיב עליהם, על כן לא נבהלו נעריו, כי זה היה דרכו, אלא שהפעם הזאת היה שם נס אמתי, אבל היה נס נסתר ולא הרגישו בו ולא חרדו לא הם ולא בלעם.

Rambam, Moreh Nevuchim II:42

We have already shown that the appearance or speech of an angel mentioned in Scripture took place in a vision or dream; it makes no difference whether this is expressly stated or not, as we have explained above. This is a point of considerable importance. In some cases the account begins by stating that the prophet saw an angel; in others, the account apparently introduces a human being, who ultimately is shown to be an angel; but it makes no difference, for if the fact that an angel has been heard is only mentioned at the end, you may rest satisfied that the whole account from the beginning describes a prophetic vision. . . The same, I hold, is the case when it is said in reference to Jacob, "And a man wrestled with him" (Gen. xxxii. 25); this took place in a prophetic vision, since it is expressly stated in the end (ver. 31) that it was an angel. The circumstances are here exactly the same as those in the vision of Abraham, where the general statement, "And the Lord appeared to him," etc., is followed by a detailed description. Similarly the account of the vision of Jacob begins, "And the angels of God met him" (Gen. xxxii. 2); then follows a detailed description how it came to pass that they met him; namely, Jacob sent messengers, and after having prepared and done certain things, "he was left alone," etc., "and a man wrestled with him" (ibid. ver. 24). By this term "man" [one of] the angels of God is meant, mentioned in the phrase, "And angels of God met him"; the wrestling and speaking was entirely a prophetic vision. That which happened to Balaam on the way, and the speaking of the donkey, took place in a prophetic vision, since further on, in the same account, an angel of God is introduced as speaking to Balaam.

רמב"ן בראשית פרק יח

והנה לפי דעתו זאת יצטרך לומר כן בענין לוט, כי לא באו המלאכים אל ביתו, ולא אפה להם מצות ויאכלו, אבל הכל היה מראה... וכל הפרשה כלה מראה, וישאר לוט בסדום. אבל יחשוב שהיו המעשים נעשים מאליהם, והמאמרים בכל דבר ודבר מראה, ואלה דברים סותרים הכתוב, אסור לשומעם אף כי להאמין בהם...

הנה בכל מקום יתעוררו החכמים להודיענו כי ראיית המלאך איננה נבואה ואין הרואים מלאכים והמדברים עמם מכלל הנביאים כאשר הזכרתי בדניאל, אבל היא מראה, תקרא "גלוי עיניים", כמו ויגל השם את עיני בלעם וירא את מלאך ה' (במדבר כב לא), וכן ויתפלל אלישע ויאמר ה' פקח נא את עיני ויראה (מ"ב ו יז). אבל במקום אשר יזכיר המלאכים בשם "אנשים" כענין הפרשה הזאת ופרשת לוט, וכן ויאבק איש עמו (להלן לב כה), וכן וימצאהו איש (שם לז טו), על דעת רבותינו (תנחומא וישב ב) הוא כבוד נברא במלאכים, יקרא אצל היודעים "מלבוש", יושג לעיני בשר בזכי הנפשות כחסידים ובני הנביאים.

Abравanel - If so, we may concede to Ramban that Sarah did not knead and Abraham did not prepare the bull and Sarah did not laugh. We affirm, however, that the vision was not consequently like false dreams, for there was a need for all the things he showed him... Ramban thinks that that which occurs in a prophetic vision is made up and imaginary, whereas that which occurs in physical reality is more dignified. This is the opposite of the truth. **For that which appears to the intellect of prophecy is more dignified than that which appears to the senses. It is astonishing that Ramban should state that it is forbidden to hear this!**